DE BONGARD

TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING
DE BONGARD
SIMPELVELD - BOCHOLTZ

JAARGANG 9 **NUMMER 2** **JUNI 1997**

Medewerkers:

M.L.Crombach-Jacobs
M.G.H.Vliex-Hensgens
H.Crombach
J.P.Janssen
P.H.J.Janssen
W.J.Meijers
W.A.A.F.Strolenberg

Correspondentie-adres:

Mevr.M.Vliex-Hensgens
Stationstraat 3d
6369 VG Simpelveld

tel. 045 - 544 10 74

ISSN 1383-9896

INHOUD

Inhoudsopgave.	22
Van de redactie.	23
Tien jaar Heemkundevereniging "De Bongard"	24
Het Duitse gedeelte van de internationale spoorlijn Aachen-Maastricht uit 1853.	34
Een stukje locale landbouwgeschiedenis.	37
Het spoorwegongeluk in Bocholtz.	41

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Dit tijdschrift verschijnt vier maal per jaar en is gratis voor leden van "De Bongard". Kosten lidmaatschap fl. 25,= per jaar.
Aanmeldingen: Secretariaat "De Bongard", Wilhelminastraat 29, 6351 GN Bocholtz. Tel. 045 - 544 11 17.

VAN DE REDACTIE

Geachte lezer,

Diverse omstandigheden hebben ertoe geleid dat u ons tijdschrift wat later in de bus krijgt dan u gewend bent.

Wij bieden u hiervoor onze verontschuldigingen aan en hopen dit in de toekomst te kunnen voorkomen.

Nogmaals onze excuses!

TIEN JAAR HEEMKUNDEVERENIGING "DE BONGARD".

door P.Janssen.

Nu wij deze maand ons Tweede Lustrum vieren grijpen we de gelegenheid aan om terug te kijken naar de voorbije jaren en te overzien wat de Heemkundevereniging betekent voor de gemeenschap van de Gemeente Simpelveld. We zullen - binnen het kader van de beschikbare ruimte - proberen een globaal overzicht te geven van de ontwikkeling van onze vereniging.
Het blijft echter beperkt tot een schets in grote lijnen.

De start.
De oprichtingsacte werd gepasseerd op 27 maart 1987 bij Notaris Ritzen te Kerkrade en als oprichters en eerste bestuursleden van de vereniging werden daarin genoemd de heren H.N.J.J. van Wersch (voorzitter) en H.J.J. Bogman (secretaris).
De eerste Algemene Ledenvergadering werd gehouden op 12 mei 1987 en op deze vergadering werd het eerste bestuur gekozen.
Dit bestond uit Mr. M.M.J. van Wersch (voorzitter), Mevr. C. Geron Schnackers (vice-voorzitter), H.J.J. Bogman (secretaris), Mej. M.E. Boaron (2e secretaris), J.Dohmen (penningmeester), W.H. Franssen (2e penningmeester), M.G. Vleugels (P.R.-functionaris), E. Herbergs (sectiecoördinator) en als adviserend bestuurslid H.N.J.J. van Wersch.
In de loop van de tijd wisselde de samenstelling van het bestuur regelmatig en het zou te ver voeren en ontaarden in een droge opsomming om al deze wisselingen te beschrijven.
Het huidige bestuur (zie foto) is als volgt samengesteld: Mr. L.J.M.L.Kohl (voorz.), F. Hamers (vice-voorz.), Mevr. C. Scholl-Baburek (secr.), M.Horbach (penningm.), W.Franssen (2e penningm.) en de volgende bestuursleden - die elk tevens één van de secties vertegenwoordigen - E. Herbergs (Wegkruisen), P.Janssen (P.R., Wegkruisen, Periodiek, en A.V.-sectie), A.Schleck (Dialect en A.V.), Mevr. I. Scholl-Vlieks (Archelogie/Geologie), F. van der Smissen (Archief, Wegkruisen en A.V.). Naast het penningmeesterschap vertegenwoordigt dhr. Horbach de sectie Geschiedenis/Genealogie.

Naar buiten gerichte activiteiten.
Vlak na de oprichting bruiste het in de vereniging van activiteiten. Men trachtte te komen tot het oprichten van werkgroepen of secties en het organiseren van diverse evenementen.
De eerste publieke activiteit was de actie in 1989 voor het behoud van de restanten van de "Villa Rustica" in het uitbreidingsplan "De Molt". Dit was ook één van de eerste activiteiten van de sectie Archeologie/Geologie die belangrijk werk deed bij de opgraving en het in kaart brengen van de gevonden resten van een Romeinse villa.
Het resultaat was dat de kavels voorlopig niet bebouwd werden onder voorwaarde dat de vereniging op termijn zou zorgen voor conservering en eventuele verdere (toeristische) exploitatie.
De hiervoor ontwikkelde plannen waren echter voor onze nog jonge vereniging financieël bij lange niet haalbaar.
Uiteindelijk werden de resten overgebracht naar het Archeon in Alphen a/d Rijn en de kavels bebouwd.

De tweede activiteit waarmee de vereniging zich naar buiten manifesteerde was de grote schoolfoto-tentoonstelling "Va Griffel bis Ballpoint" op 8, 9, en 10 juni 1989.
Op deze, druk bezochte, expositie waren 172 foto's te zien van klassen van kleuter-, jongens- en meisjesschool uit de periode

Het bestuur van de Heemkundevereniging.

Het Eerste Lustrum: De benoeming van ons eerste Erelid dhr. H.van Wersch.

1899-1974 uit de verzameling van de heer H. van Wersch.
Veel nog niet bekende namen werden achterhaald, veel contacten opnieuw aangeknoopt en er werden zelfs spontaan reunies georganiseerd. Er was grote belangstelling voor de bijbehorende catalogus.
Voor het eerst presenteerden zich ook de diverse werkgroepen.
Al met al een zeer geslaagd evenement!

In 1992 vierden we ons Eerste Lustrum met een feestvergadering op 23 mei en een open dag op 24 mei.
Op de feestvergadering werd ons eerste Erelid benoemd; dhr. Hubert van Wersch, één van de oprichters van onze vereniging.
De Open Dag omvatte een (ietwat verregende) puzzlewandeling, een Kunst en Kitsch-taxatie, doorlopende diavoorstellingen en presentaties van de secties.

Het jaar 1994 stond in het teken van de herdenking van de Bevrijding in 1944.
In de kern Bocholtz werd een tweetal monumenten gerealiseerd en onthuld:
- het monument aan de Heiweg ter herdenking van vier mijnwerkers die tengevolge van de oorlogsomstandigheden met een mijnwerkersbus verongelukten,
- bij hoeve Overhuizen een gedenkteken voor een ter plaatse gesneuvelde Amerikaanse soldaat, Jürgen Krohnke.
Dit laatste werd onthuld in aanwezigheid van vier veteranen uit zijn vroegere onderdeel, waarvan er één inmiddels overleden is.
Tevens werd een grote Bevrijdingstentoonstelling gehouden in beide kernen, grotendeels bestaand uit door dhr. Peter Voncken verzameld materiaal uit de Tweede Wereldoorlog.
Deze tentoonstelling werd op beide plaatsen druk bezocht.

Op 5 mei 1995 werd de door de Heemkundvereniging geschonken Bevrijdingsplaquette op de gevel van het Gemeentehuis onthuld.

In hetzelfde jaar nam de vereniging voor het eerst deel aan de Kerstmarkt.

In 1996 organiseerde "De Bongard" de jaarlijks contactdag voor Heemkundeverenigingen aangesloten bij het L.G.O.G. en een contactdag voor de Heemkundekring "Echter Landj" uit Echt.
In het najaar groeide - naar aanleiding van de "Strategische Visie" van de Gemeente èn de groeiende behoefte aan een eigen onderkomen - het idee voor de oprichting van een Heemkundemuseum.
Rond Kerstmis werd weer deelgenomen aan de Kerstmarkt.

Activiteiten binnen de vereniging.
Zoals we al zagen werd er vlak na de start al geprobeerd diverse werkgroepen op te richten.
In eerste instantie dacht men aan de volgende werkgroepen:
geschiedenis parochies, geschiedenis kernen, genealogie, interviewers, taal/dialect, tijdschriften/literatuur, inventariseren/archiveren, heraldiek, verdwenen beroepen en gebruiken, geschiedenis bestaande verenigingen, geschiedenis niet meer bestaande verenigingen, periodiek en archeologie.
Een behoorlijke en ambitieuze waslijst, die uiteindelijk uitkristalliseerde in de tegenwoordige secties: Archeologie / Geologie, Dialect, Geschiedenis / Genealogie, Periodiek en Wegkruisen.
Een "stiefkind" is de sectie Bidprentjes die door het overlijden van dhr. Hub Bogman, één van de oprichters van "De Bongard", gehalveerd werd.
De jongste loot aan de stam van "De Bongard" is de sectie AudioVisuele Documentatie (A.V.-sectie).
Geen uitgesproken secties zijn Archief en Activiteitencommissie.
De secties functioneren in principe autonoom maar ze zijn met tenminste één persoon vertegenwoordigd in het bestuur.
Na een aanvankelijke aanloopperiode van één of meer jaren die gebruikt werd voor

SECTIE ARCHEOLOGIE / GEOLOGIE.

(Foto's: Sectie Archeologie)

Een overzicht van de opgraving van de "Villa Rustica" in de Molt (1989)

De sectie aan het werk bij de opgraving aan "De Locht" (1994)

bezinning op de taakstelling, verantwoordelijkheden en stabilisatie binnen de secties begonnen ze zich geleidelijk aan naar buiten te manifesteren en kwamen er resultaten van de gezamenlijke prestaties.
We zullen de levensloop van de diverse secties kort belichten.

Sectie Archeologie/Geologie.
De sectie staat momenteel onder leiding van mevr. I. Scholl-Vlieks.
Een van de eerste activiteiten was de opgraving van de "Villa Rustica" aan de Molt, zoals reeds vermeld.
In samenwerking met de archeoloog van het Rijks Oudheidkundig Bureau (R.O.B) werd deze opgegraven, gemeten en in kaart gebracht.
Verder werden opgravingen gedaan in de Dellender in Bocholtz en meest recente activiteit was de assistentie bij de opgravingen aan de Locht (zie ook "DE BONGARD", jrg.8 nr.2 pag 23).
De sectie heeft momenteel dringend behoefte aan versterking van de gelederen.

Sectie Dialect.
Sectieleider is dhr. A.Schleck. De leden van de sectie houden zich voornamelijk bezig met het dialect van Simpelveld en Bocholtz in de geschreven en gesproken vorm. Men schrijft proza en poëzie en draagt deze voor op de regelmatig gehouden en druk bezochte dialectavonden.
De eerste dialectavond - "d'r iesjte pluk" - vond plaats op 16 november 1989 en men is inmiddels bezig zich voor te bereiden op "d'r zieëvende pluk". Er is een commissie "Sjriefwies" die zich bezig houdt met de juiste spelling en een nieuwe woordenlijst voor het Simpelvelder en Bocholtzer dialect in voorbereiding heeft.

Sinds 1995 organiseert de sectie jaarlijks op Carnavalszaterdag een "Dialekmès" in beide woornkernen. Een uniek project omdat hierbij samengewerkt wordt met Carnavalsverenigingen, parochies, koren en muzikanten uit beide plaatsen.
Terecht worden deze uitvoeringen dan ook beloond met een bomvolle kerk.

Een ander project van de sectie is het "School-dialectprogramma"; ontworpen om een tweetal groepen van de basisschool vertrouwd te maken met de spelling en uitspraak van ons dialect.

Bij gelegenheid van "d'r tsweide pluk" in 1990 gaf de sectie het boekje "Spieële mit Plat" uit, gevolgd door de publicatie van de "Zumpelvelder Wöad", Eerste Woordenlijst vooor het Simpelvelds Dialect in 1994.
De sectie Dialect is momenteel de grootste sectie van onze vereniging.

Sectie Geschiedenis / Genealogie.
Sectieleider is de heer M. Horbach, die zijn sectie als volgt omschrijft:
"Een groep personen die zich individueel bezighouden met stamboomonderzoek en in eerste instantie bezig zijn met hun eigen "roots".
Het is dan ook niet makkelijk individualisten warm te maken voor gezamenlijke projecten, ook al omdat onderzoek intensief en erg tijdrovend is.
Er zijn daarom geen gezamenlijke bijeenkomsten. Belangrijk echter zijn de contacten tussen de leden onderling. Zo worden gegevens uitgewisseld en hulp geboden.
Zaken waarmee men zich bezig houdt zijn o.a.:
- individueel onderzoek naar eigen familiegeschiedenis,
- onderzoek naar de historie van dorp of gehucht en de inwoners,
- uitspitten van Schepenbankarchieven,
- het transcriberen van oude registers en het analyseren van deze letterkundige voortbrengsels,
- het doorvorsen van de burgerlijke stand van de voormalige gemeenten Simpelveld en Bocholtz"

Een product van deze sectie is de transcriptie en publicatie van het z.g. "Memo-

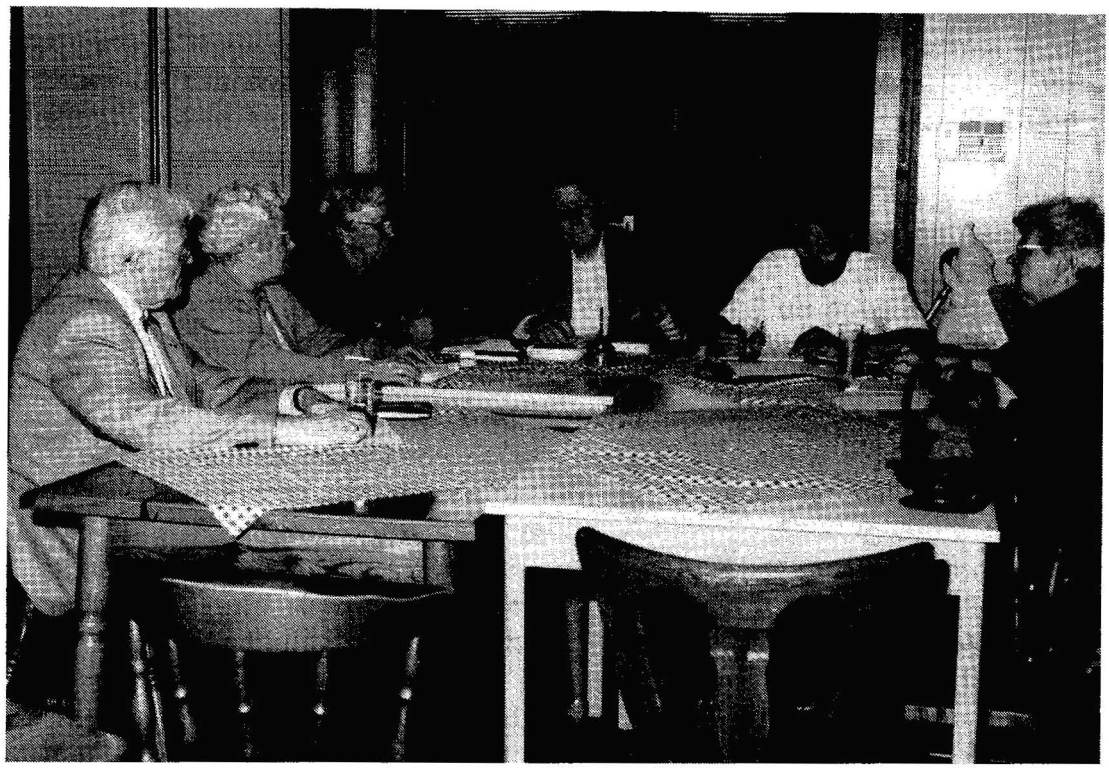

De commissie "Sjriefwies" aan het werk.

Een bijeenkomst van de sectie.

SECTIE WEGKRUISEN

Bijeenkomst van de sectie Wegkruisen.

Inzegening van het nieuwe wegkruis in de Baaks op 22 maart 1997

rieboek van Pastoor Dydden" in dit tijdschrift, waarmee men in 1995 begon.

Sectie Periodiek.
De leiding van de sectie is in handen van Mevr. M.Vliex-Hensgens. De eindredactie en vormgeving van het tijdschrift wordt verzorgd door dhr. P.Janssen. De sectie als geheel zorgt voor de productie, distributie en verzending van ons kwartaaltijdschrift "DE BONGARD". De sectie vergadert éénmaal per kwartaal om de inhoud van het eerstvolgende nummer te bepalen. Meestal is er echter maar weinig keuzemogelijkheid.
De oorspronkelijke sectie startte in 1988 met de eerste jaargang. Deze bleek echter zó kostbaar te zijn dat de bodem van de verenigingskas meteen in zicht kwam en de samenstellers het opgaven.
Na een bezinningsjaar startte de sectie in de tegenwoordige samenstelling onder de bezielende leiding van dhr. M.Vleugels - die zich na een afgesproken tijd terugtrok - opnieuw met de uitgave.
Dit heeft geleid tot onafgebroken uitgave van nu alweer de negende jaargang.
Een voortdurend probleem is echter het gebrek aan geschikte kopij.
Er schuilt veel deskundigheid onder onze leden maar men is maar moeilijk te bewegen deze daadwerkelijk op papier te zetten.
Het voortbestaan van ons tijdschrift is echter in belangrijke mate hiervan afhankelijk!

Sectie Wegkruisen.
Sectieleider is dhr. P.Janssen, die in 1989 de leiding overnam van de oorspronkelijke sectieleider dhr. W.Franssen, die dit wegens tijdgebrek moest opgeven.
Doelstelling van de sectie is:
- het verzamelen en documenteren van historische gegevens over wegkruisen, kapellen en huisniskapelletjes in de beide woonkernen,
-een wakend oog te houden op de onderhoudstoestand van de wegkruisen.

De - zeer actieve - leden van de sectie komen 4 à 5 keer per jaar samen.
De activiteiten van de sectie hebben geleid tot restauratie en/of vernieuwing van een achttal kruisen in Simpelveld en Bocholtz, in sommige gevallen in goede samenwerking met de gemeente.
In 1995 werd het "Wegkruisenwandelboekje Simpelveld" uitgegeven, in 1996 gevolgd door het "Wegkruisenwandelboekje Bocholtz".
Sinds 1995 organiseert de sectie elk jaar op Goede Vrijdag een druk bezochte "Meditatieve Kruisentocht" langs veertien wegkruisen, waarbij elk jaar een andere route gekozen wordt.

Sectie Bidprentjes.
Dit is een éénmans-sectie gevormd door dhr. Sluijsmans. Hij beheert het bidprentjes-bestand van de vereniging. Ook rouwbrieven bevinden zich in de verzameling. Een en ander is in een computerbestand ondergebracht en hij breidt de verzameling nog steeds uit. Hij houdt zich aanbevolen voor alle (oude) bid- en devotieprentjes die u over heeft.

Sectie Audiovisuele Documentatie.
Dit is de jongste sectie (3 jaar) en de doelstelling is:
- het in beeld en geluid vastleggen van gebruiken, folklore, natuur en cultuur van onze steeds veranderende heemkundeomgeving in Simpelveld en Bocholtz. Om dit te zodoende te bewaren voor het nageslacht.
Het ligt in de bedoeling om de resultaten met een zekere regelmaat aan de leden van de vereniging te presenteren.
Het aantal leden van de sectie (4) is echter te klein voor een goede projectmatige aanpak. Bovendien is elk van de leden individueel bezig met een eigen interessesfeer zodat ook de beschikbare tijd te wensen overlaat.
Desondanks probeert men toch zoveel mogelijk vast te leggen.

BEVRIJDINGSTENTOONSTELLING SEPTEMBER 1994

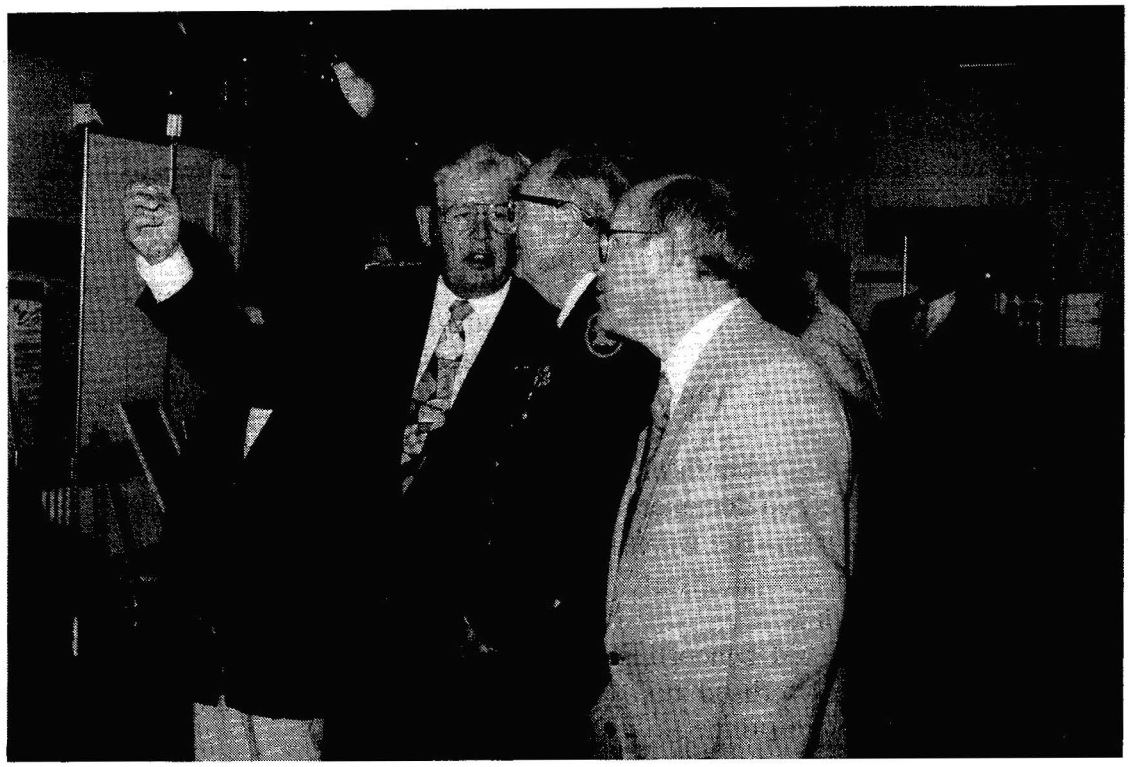

Bij de opening:
v.l.n.r. Wethouder Frijns, Brig.Gen. A.Harjehausen en de voorzitter, Mr. L.Kohl.

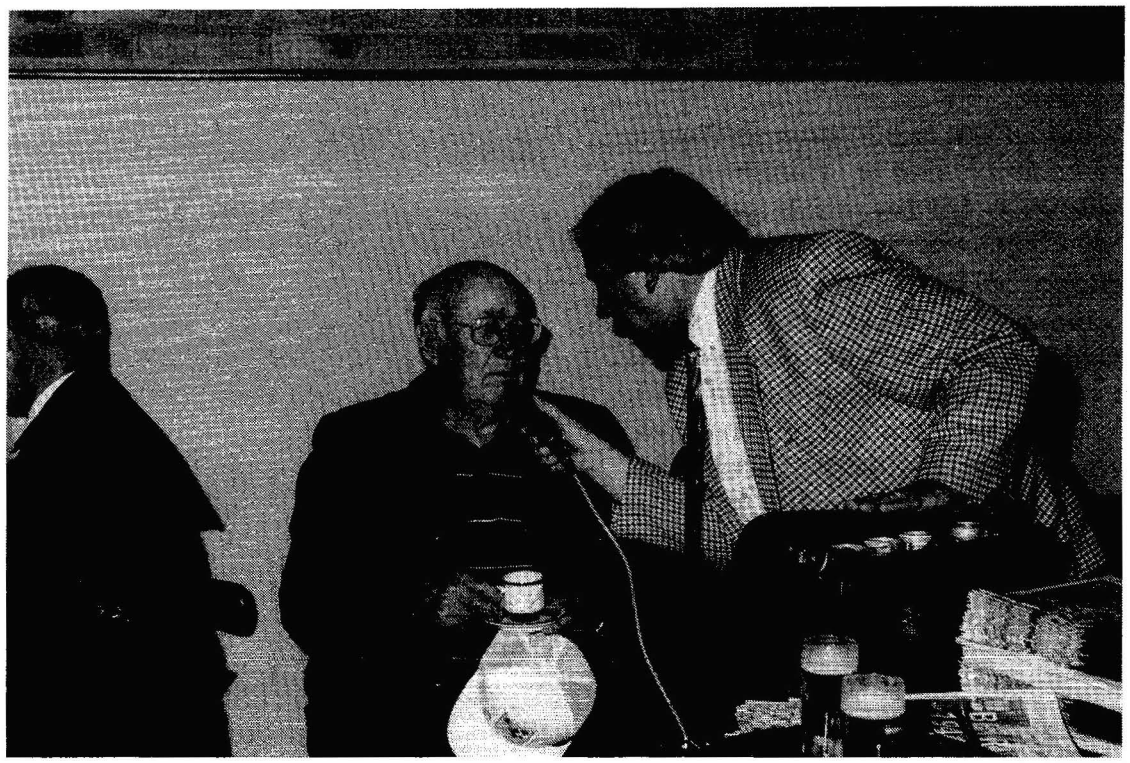

Journalist Jef Bonten interwiewt Sgt. Sam Lindsay die op 19 jan. 1997 overleden is.

Fotografen en video-filmers zijn dus zeer welkom!
Ook tracht men reeds aanwezig foto- en filmmateriaal te verzamelen. Ook oude familie-filmpjes of vastgelegde verenigingsevenementen zijn welkom omdat ze een indruk geven van het leven destijds.
Mocht u dus nog films of fotomateriaal hebben liggen, dan vragen wij u om dat (tijdelijk) af te staan om gekopieerd te worden.

Archief.
Dit wordt beheerd door dhr. F. van der Smissen.
Het archief bestaat uit de bibliotheek, tijdschriften, het fotoarchief, en documentatie over allerlei onderwerpen. Het wordt door hem bijgehouden en gecatalogiseerd zodat het goed toegankelijk is.
Het is in de loop van de tijd behoorlijk gegroeid zodat we zo langzamerhand moeten uitkijken naar een grotere ruimte.

Activiteitencommissie.
Gevormd door een groep van een vijftal bestuursleden die, onder leiding van de voorzitter, dhr. L. Kohl, de organisatie verzorgt van lezingen en excursies.
Dit betekent per jaar een achttal lezingen over allerlei heemkundige onderwerpen en één excursie.
Het is telkens een hele toer om sprekers te vinden en de avonden te organiseren.
Desondanks is het nog steeds gelukt om voor de leden interessante onderwerpen te vinden, getuige het bezoekersaantal.
Ook de excursies zijn tot nog toe steeds geslaagd. Zo bezochten we in de loop der jaren o.a. Sittard, Alden Biesen (B.), Rolduc, Herzogenrath, Trier en Tongeren.
Ideeën van leden zijn welkom. Ook is het een - tot nog toe onvervulde - wens om leden zitting te laten nemen in de commissie.
Voelt U zich geroepen? Welkom!

Tenslotte.
Sluiten we dit - verre van volledige - overzicht af en overzien het geheel dan zien we alleen maar groei.
Onze vereniging heeft in het voorbije tiental jaren bewezen in een behoefte te voorzien en een rol te kunnen vervullen in de gemeenschap van Simpelveld en Bocholtz.
Het is geen vereniging van mensen die alleen maar met het verleden bezig zijn, maar een vereniging die midden in de gemeenschap staat.
Met de wortels in het verleden, en een open blik voor het heden om voor de komende generaties al datgene te bewaren wat onze eigen cultuur uitmaakt.
En aan de horizon dagen alweer nieuwe uitdagingen op.....

HET DUITSE GEDEELTE VAN DE INTERNATIONALE SPOORLIJN AACHEN-MAASTRICHT UIT 1853.

door M. Dreuw.

De president van de Duitse kamer van koophandel in Aken, David Hansemann, ondersteunde het particulier ondernemen tot bouw van een spoorverbinding Aken-Maasticht in 1853.
Omdat Hansemann gelijktijdig de "westelijke verbindingsspoorbaan" (Aken-Düsseldorf) ook stimuleerde, zouden de beide lijnen over één spoorbaan geleid worden van Richterich naar Aken.
In Aken Marschiertor (nu Hauptbahnhof) sloten ze dan aan op de spoorlijn van de "Rheinische Eisenbahn", welke reeds in 1841 van Antwerpen over Luik en Aken naar Keulen in bedrijf was.

De Nederlandse regering ondersteunde dit plan en bood aan de Domaniale Steenkoolmijn in Kerkrade aan de toekomstige spoormaatschappij te verpachten. In 1844 werd door de initatiefnemers het benodigde kapitaal voor de bouw van de hoofdspoorweg en de aftakking naar Kohlscheid-Mijn Kämpchen, een bedrag van 8,25 millioen Rijksmark, bijeengebracht. De bouw van de spoorweg begon in 1847, gelijktijdig met de bouw van de spoorweg Aken-Düsseldorf, met welke op 25 maart 1848 een gemeenschappelijk verdrag gesloten werd voor de spoorweg Aachen-Richterich-Kohlscheid-Kämpchen. Door de inmiddels uitgebroken onlusten in 1848 werden de plannen en de uitvoering danig getroffen. Ook waren er problemen met de bouw van het tracé en de uitblijvende termijnbetalingen door de geldschieters. Dit alles zorgde voor een algehele bouwstop van 1848 tot 1852. Het eerste deel van de spoorlijn werd op 17 januari 1853 van Aachen-Marschiertor-Richterich-Kohlscheid-Kämpchen voor het kolen- en goederenverkeer in dienst genomen. De feestelijke opening van de verbinding Aken-Maastricht vond op 20 october 1853 plaats. Er waren toen alleen in Valkenburg, in Aken-Templerbend (Aken-West) en Aken Marschiertor (Haubtbahnhof) echte stations. In Richterich werd pas in 1859 een kleine personenhalte gebouwd. De Aken-Mastrichter Eijsenbahn Mij. was voor het baangedeelte Richterich-Maastricht verantwoordelijk. De Aachen-Düsseldorfer Eijsenbahn voor het gedeelte Richterich-Kohlscheid-Herzogenrath. Vanaf Aachen-Templerbend tot Richterich werd het baangedeelte door beide maatschappijen gebouwd en ook door beiden onderhouden. Dit gedeelte was ook het duurste in aanleg daar de spoordam 16 meter hoog moest worden. Tevens werden er bruggen voor verkeer en voetgangers gebouwd. Een watertoren bij Laurensberg diende voor de watervoorziening van de stoomlocs. Door enorme financiële problemen van de Aachen-Mastrichter Eijsenbahn Gesellschaft kwam de spoorverbinding Aken-Maastricht op 1 augustus 1867 in handen van de Belgische maatschappij "Grand Central Belge". Deze werd vervolgens op 1 januari 1897 door de Belgische Staat overgenomen. Door deze verwikkelingen werden de bedrijfsvoering en de eigendomsverhoudingen van de "Aachen-Mastrichter"opnieuw geregeld. Aan de Duitse zijde van de spoorverbinding Aachen-Richterich-Grens nam de Könichliche Eisenbahn Direktion Köln op 1 januari 1898 de lijn over. De spoorlijn werd op 1 juli 1898 door de Pruisische staat voor 1,7 millioen Rijksmark gekocht. Vanaf 1912 werd er een nieuwe, verbeterde, spoordam gebouwd. De oude rails werden later opgebroken. (Tegenwoordig wordt dit tracé gebruikt als voetpad). De treinen Aken-Mönchengladbach en Aken-Maastricht rijden nu over een nieuwe spoordam. Aan de voorzijde van de Bahnhof Richterich loopt de dubbelsporige verbinding

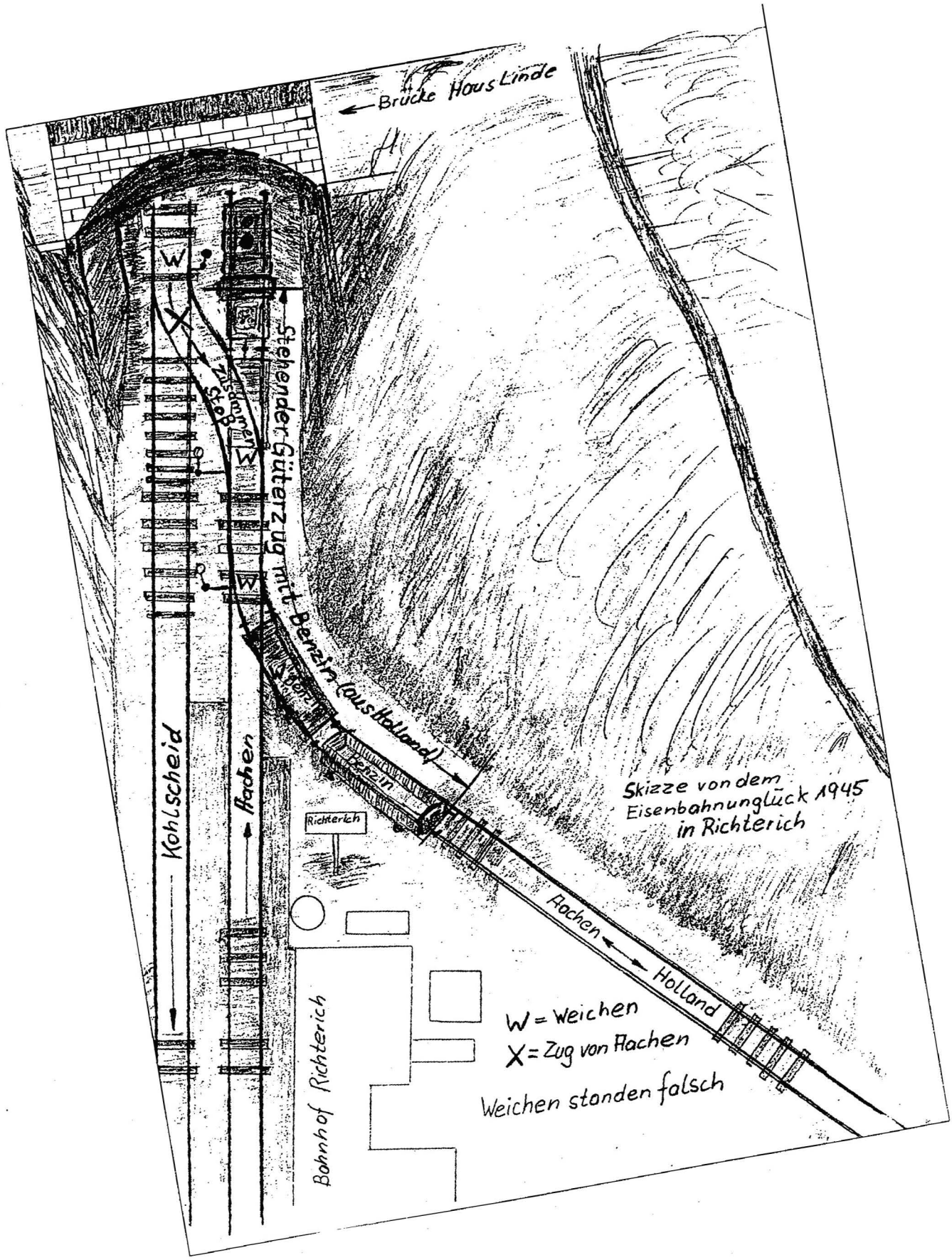

Skizze von dem Eisenbahnunglück 1945 in Richterich

naar Mönchengladbach, terwijl aan de achterzijde de enkelsporige verbinding naar Maastricht loopt. De aansluiting van de steenkolenmijn "Carl Friedrich" werd door de gunstige ligging aan de verbinding Richterich-Maastricht in het begin van de kolenexploitatie in 1911 aangesloten. De onderhandelingen tussen de Aken-Mastrichter Spoorweg Mij. en de "Verein für Steinkohlenbergbouw im Wurmrivier" werden reeds in 1836 gestart.

Bij Richterich waren er ook enkele tragische ongelukken te melden. In 1867 werd een 10-jarig kind door een trein gegrepen. Levensgevaarlijk gewond is het later aan de gevolgen overleden. In 1872 vonden een kind van 10 maanden en een mijnwerker van 25 jaar de dood door een treinongeluk. Het grootste ongeluk bij Richterich, gelukkig zonder persoonlijk letsel, gebeurde in 1945. In februari 1945 kwam er vanuit de richting Simpelveld een goederentrein van de Amerikanen geladen met benzine en ander explosief materiaal bestemd voor het front in Duitsland. Als laatste wagon van de trein was een conducteurswagen gekoppeld. Hierin zaten drie Amerikanen en een Nederlandse soldaat. Vanuit de richting Aken kwam een door Belgische militairen bewaakte goederentrein. Deze reed door een verkeerde wisselstand in op de uit Simpelveld naderende geladen met oorlogsmateriaal gelkaden goederentrein. De gevolgen waren verschrikkelijk. Een oorverdovende knal, een steekvlam, hitte en explosies. De benzinekannen vlogen huizenhoog door de lucht en spatten uiteen. De omgeving stond in een mum van tijd in lichterlaaie. De toegesnelde soldaten trachtten met alle beschikbaar blusmateriaal de vlammen te doven. De nog intakt zijnde wagons werden in allerijl weggetrokken. De overige wagons met stoffen, traktoren en onderdelen konden niet meer gered worden en brandden geheel uit. De opruimwerkzaamheden hebben wekenlang geduurd....

De grens van de spoorlijn is duidelijk te zien bij km 8,6, gerekend vanaf Aken Hbf. De Duitse zijde bestaat hier uit betonnen dwarsliggers terwijl aan Nederlandse zijde de bekende houten liggers worden toegepast. Een bord geeft aan dat het Duitse baangedeelte onderhouden wordt door de Baanmeisterij Aachen West en de Nederlandse zijde door de Spoorwegen Limburg.
De draketanden van de Westwall zijn ook nog zichtbaar in de taluds.....

In Richterich moest de overweg in tijd van 2 uur 94 maal gesloten worden voor passerende treinen op deze drukke spoorverbinding van Aken naar Düsseldorf. Om aan deze onhoudbare toestand een eind te maken is de brug over de Harderweg en de Roermonderstrasse op 6 october 1967 voor het verkeer open gesteld. In mei van datzelfde jaar stopte de laatste trein op bahnhof Richterich en in 1971 kwam deze onder de slopershamer. In 1992 liep de laatste trein van Aken naar Maastricht. De gevaarlijke kruisingswissels zijn direkt daarna door de Deutsche Bundes Bahn uitgebouwd. Vanaf deze kruising richting Bocholtz is toen ook over een afstand van 300 meter het spoor geheel opgebroken. De ZLSM in samenwerking met de Deutsche Bahn zal dan ook straks maar rijden van Simpelveld over Bocholtz tot de overweg bij Vetschau.....

Bronvermelding:
"Eisenbahnen rund um Aachen",
Hans Sweers,Henning Wall)
"Richterich 1945-1971",
Rat und verwaltung gemeinde Richterich
"Aachen Mastrichter Eisenbahn",
(Heimatfreunden Heidener Landchen) Richterich

EEN STUKJE LOCALE LANDBOUWGESCHIEDENIS.

door Sjeng Schrijvers, alias Agricola.

Dat de tegenwoordige Mei-telling, te weten een gespecificeerde opgave van het veebestand alsook van de ingezaaide granen en andere gewassen reeds in 1870 van start ging zal voor menige boer, als ook voor andere belangstellenden een openbaring zijn.

Als voorbeeld:

"Algemeene toestand van de landbouuw in 1872 in de gemeente."

(Arch.nr.2505 e.v.)

"In vergelijking met het voorgaande jaar is de algemeene toestand der landbouwers veel gunstiger. Niet alleen dat de wintergranen goed van Kwaliteit waren, ook de Kwantiteit was buitengewoon groot (.....) De verleden winter, ofschoon in het begin zeer streng, werd later milder en een digte sneeuwlaag bewaarde de zaten (= zaden) voor de vorst. Zodat in april reeds de akkers eenen goeden oogst voorspelden, hetgeen zich dan ook bewaarheid heeft daar de zomer bekroonde hetgeen de lente ons beloofde.
Hetgeen tot de gunstige toestand der landbouwers heeft bijgedragen. Zijn de hoge prijzen van de wintergranen - en in het algemeen het vee - de handel hierin was bijzonder gunstig, zodat tarwe en gerst veel aangekocht wordt om naar Engeland verzonden te worden. Paarden, koeyen en schaepen werden meestal door Franse kooplieden tegen buitengewoon hoge prijzen aangekocht en per Spoor derwaerts verzonden.
Onder de nieuw ingevoerde werktuigen telt men het stroopmachien.... hetgeen gunstig en snel werkt zodat tijd winnen is geld winnen men hiervan zeggen kan"

Hier zet de auteur mij voor het blok... een "stroopmachien" heeft hier in ieder geval niets met "zeem" te maken. Mogelijk wordt bedoeld een door de paardenmanège via een drijfstang aangedreven dorstrommel die de graankorrels van de aren "stroopte". De traditionele dorsvlegel blijft ongemoeid.
Dan volgt een overzicht van de beteelde oppervlakten, opbrengst en prijzen:
Beteeld werden 438 ha granen; opbrengst 1500 - 1800 kg per ha, o.a. haver, gerst en rogge waarvan de prijs naar gelang de kwaliteit varieert van *f* 3,50 tot *f* 5,- en van tarwe van *f* 7 tot *f* 8 per 100 kg. De huidige opbrengst is 7.000 tot 8.000 kg per ha.
Beteeld werden verder:
7 ha boekweit à *f* 4,- per hl, 27 ha veldbonen - geen nadere gegevens -, 45 ha aardappels, opbrengst 19 hl (?). Dit moet een schrijffout zijn want dan zou men amper de poters terugwinnen: ± 1600 kg per ha zijn er nodig. De goeie man maakt het mij toch wel erg moeilijk.
Dan maar weer verder met:
12 ha gele wortelen en 56 ha klaver, 10 ha zomerknollen (rubben) en 4 ha wikken, 93 ha boomgaard en 68 ha weiland en beemden, en tenslotte 21 ha onbelaste gronden. Opmerkelijk is dat de oppervlakte bos niet vermeld wordt.
Er zijn verder nog 16 ha veldwegen, straten, pleinen en... dorpspoelen, 12 ha tuin- en marge-gronden en tenslotte ruim 6 ha bebouwde opppervlakte.
Wat is er momenteel bebouwd? De betreffende ambtenaren op de gemeente keken elkaar vragend aan. Ambtsgeheim? Dan maar gedurfd geschat: ± 80 ha.
Het aantal landbouwersgezinnen met meer dan 2 koeien: 45 eigenaren en 20 pachters.

De totale grootte der gemeente ruim 816 ha. De grondprijzen varieerden van *f* 1600 - *f* 2000 per ha, de pachtprijzen van *f* 40 tot *f* 50 per ha.
Tegenwoordig respectievelijk *f* 30.000 per ha en de pachtprijs ± *f* 500 per ha.
De veeprijzen over 1872: een goed paard *f* 400, een koe *f* 180, een schaap *f*15, een vet varken 90 tot 100 mark.

In 1873 komen de Groene Waarnemers - enige notabele boeren, neem ik aan - wat breder uit de pen:

"LANBOUWVERSLAG 1873.

Aantal paarden: 3 dekhengsten, 84 werkpaarden waarvan 29 veulenmerriën. Vooral de Duitsche kooplieden betalen buitengewoon hoge prijzen: f 470 - f 560.
Alhier bestaat nog het oude inlandse ras van paarden zijnde groot en sterk gebouwd. De inwoners kunnen ook niet goed van soort veranderen, hier bestaan zware bergachtige akkers. Tengevolge hier zware en sterke paarden van node zijn om deze te bewerken.
Aantal melkkoeien: melkkoeien en vaarzen 260 stuks, kalveren en pinken (= 1-jarig) 160 stuks, springstieren 4, en trekossen 5 stuks."
Tegenwoordig in 1997? Laat ik hier geen namen noemen maar volstaan met: "Stallen als kastelen!"
"Zoals onder de paarden geeft men hier nog altijd de voorkeur van het inlandse ras van koeyen, gedane proefnemingen met Hollandsch ras hebben geen gunstig resultaat opgeleverd. Dit is wel toe te schrijven dat de weilanden niet zo goed zijn als in de andere provinciën en zij een zulke verandering zich niet gewennen kunnen."
(Melkproductie per koe per jaar ± 1800 liter, ruim 100 jaar later: ± 7000 liter!)
"Varkens: 450 stuks, men heeft sedert een paar jaar het kruisen van inlandse zogen (zeugen) met Engelsch ras zeer voordelig gevonden, deze worden groter van stuk en nemen beter aan. Bij de gegoede landbouwer trof men 2 tot 3 zogen aan welke een aantal (...) biggen ter wereld brachten. De handel zeer gedaald in prijs, de oorzaak hiervan is dat zoveel americaans speck aangevoerd wordt.
Schapen: 107 stuks verdeeld over 3 kudden.
Geiten: 120 stuks, onder de mindere klasse (....) is geen huis welke niet 2 of 3 geiten voor het huishouden heeft, zodat ieder zijne boter en kaas voor zijn eigen genoegzaam heeft. Zelfs hebben zij nog zoveel van deze dieren dat zij gemakkelijk een of twee varkens daarmede mesten.
Pluimvee: ruim 2650 kippen, 400 eenden, 6 ganzen - 2 stuks pluimvee per inwoner.
De bijenteelt is toegenomen, met als oorzaak meer handel. Meerdere Belgische kooplieden hebben hoge prijzen gegeven per korf doch is onze gemeente niet zeer gunstig voor deze teelt omreden te weinig boekweit gezaaid wordt op wier bloei zij veel haelen.
Aantal korven 36, gemiddeld gewicht der korven 5,7 kilo, prijs van 1 kilo honing f 0,70, van een kilo was f 0,50.
Bij de aardappels waren de "witte Engelsche" bijzonder goed van kwaliteit en kwantiteit ondanks de droogte in Juli alsook de "Venlosche rode". Toch zijn veel inwoners die klagen dat ze in de kelders rottigheid vertonen, welligt te warm opeen gehoopt.
De klavers zijn bijzonder goed geweest, een klein gedeelte van de gemeente, het Langveld, daar hebben de veldmuizen veel schade gedaan. Zodat de bezitters hebben moeten omploegen en aardappels daarin geplant hebben.
De boomgaarden ofschoon koud en nat van natuur uit gelegen worden beter behandeld. De hoge prijs der boter welke de landman zo menig gulden opbrengt - ± f 2 per kg - is de oorzaak hiervan"
(Over het fruit helaas geen mededelingen.)

4. Aanvoer ter markt.

[illegible]

Zoo er in de gemeente voorname markten gehouden worden, de hoeveelheden van ter markt aangevoerd vee en van voorname aangevoerde voortbrengselen van landbouw en veeteelt op te geven.

5. Veeartsen.

[illegible]

Namen en standplaatsen der gegradueerde en niet-gegradueerde veeartsen met de [illegible] gemeente- of provinciale toelagen.

"Betrekkelijk de tuinbouw is aan te merken dat hier veel te wensen overlaat daar de gemeente zeer laag gelegen is met beken doorkruisd en tengevolge hiervan de tuinen koud en nat zijn. Echter kan men hier een behulpzame hand bieden met rugbedden aan te leggen en Kalk te gebruiken. Doch daar de tuinvoortbrengselen tot eigen consumtie dienen bespeurt men nalatigheid (.....)"

Tussen haakjes, een "posthume wandeling" met deze kleurrijke verslaggever door bijvoorbeeld ons bloemrijke Tuindorp zou hem deze laatste zin doen inslikken.

Met dank aan dhr. P. Vijgen, beheerder gemeentearchief.

De tekst van het uittreksel uit 1872 luidt als volgt:

4. Aanvoer ter markt.

"De jaarmarkten van vee en kramerijen zijn wegens de veeziekte niet gehouden geworden;
De weekmarkt welke ieder Woensdag gehouden wordt was gedurende de negen eerste maanden onbeduidend wegens dat in 1871 geene wintergranen gewassen waren de drie laatste maanden was echter de graan markt zeer druk zoodat wekelijks tot 900 hl verkocht werden grootendeels tarwe en haver.

5. Veeartsen.

Wij hebben hier in het kanton Gulpen in welke plaats hij gevestigd is, een veearts met naam W. Pinkaarts, hij is vanwege de Provincie aangesteld en geniet van deze een toelage groot f 200 's jaars;
Wat betreft kunde en diensten, is men ten volle tevreden, daar waar zijne hulp door het Gemeentebestuur ingeroepen wordt, is hij steeds ten dienste."

HET SPOORWEGONGELUK IN BOCHOLTZ

door P.H.J. Janssen.

Elders in dit nummer haalden we de onthulling van het monument voor de verongelukte mijnwerkers op 17 september 1994 aan. Mocht u de details van het ongeluk niet meer in herinnering hebben dan kunt u dit nog eens naslaan in "DE BONGARD", jrg.4, nr.4, pag 6 (1992).
De reden waarom we hierop terugkomen ziet u op deze pagina's. Dhr. N. Coerver uit Bocholtz schonk ons archief deze foto's die we u niet wilden onthouden omdat ze nog nooit eerder gepubliceerd zijn. Waarvoor onze hartelijke dank!
Ze zijn voor ons heemkundigen zo waardevol omdat op deze manier gebeurtenissen, die destijds in onze gemeenschap een diepe indruk hebben achtergelaten, gedocumenteerd worden. Ze worden dan meer dan een vage herinnering.

In dit verband kunnen we het niet nalaten nog eens te benadrukken nooit oude foto's (ook familiekiekjes of landschappen) waar u geen raad mee weet weg te gooien, zelfs al weet u niet meer wie erop staat.
Schenk ze aan de Heemkundevereniging, of laat ze ons kopieeren. Samen met de andere foto's in ons archief vertellen ze verhalen die anders in de vergetelheid verdwijnen!

De restanten van de verongelukte mijnwerkersbus.

24 december 1940. De wagen met de vier lijkkisten voor het gemeentehuis van Bocholtz. Op de voorgrond pastoor H.Vondenhoff, de kapelaans T. Debets en P.Peters en pater Göbbels (Lazarist)

De lijkenwagen arriveert bij de poort van het kerkhof.